

Socialinės (gerovės) valstybės modelio raida ir įtaka socialinei apsaugai Prancūzijoje

Gabrielė Taminskaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6170
El. paštas: <gabriele.taminskaite@tf.vu.lt>

Straipsnyje nagrinėjamos Prancūzijos socialinės (gerovės) valstybės susiformavimo prielaidos nuo Didžiosios Prancūzijos revoliucijos (1798 m.) ir jos raida iki šiuolaikinio socialinės (gerovės) valstybės modelio, taip pat Prancūzijos socialinės (gerovės) valstybės modelio įtaka socialinės apsaugos teisių garantijoms ir teisiniam reguliavimui Prancūzijos Respublikoje. Taip pat aptariama gerovės (socialinės) valstybės teorinė samprata, analizuojama šiuolaikinės gerovės valstybės Prancūzijoje koncepcija ir nagrinėjamos konkrečios socialinės apsaugos teisių garantijos, atsiradusios iš socialinės (gerovės) valstybės koncepcijos. Be to, pateikiamos išvados, susijusios su socialinės (gerovės) valstybės raidos etapų klasifikavimu bei socialinės apsaugos pagrindinių principų (tokių kaip socialinis solidarumas) įtvirtinimu Prancūzijos teisės sistemoje.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė (gerovės) valstybė, socialinė apsauga, socialinis solidarumas, Prancūzijos teisė sistema.

The evolution of social (welfare) state model and its influence on the social security of France

The article examines the preconditions of the formation of social (welfare) state of France since the Great French Revolution (1798) and, its evolution until the modern social (welfare) state model, as well as the influence of the social (welfare) state model of France on the guarantees of the social security and the legal regulation of the Republic of France. The article discusses the theoretical concept of the welfare (social) state, analyses the modern concept of the welfare state in France, and examines the specific guarantees of the social security rights derived from the social (welfare) state concept. The article, moreover, presents conclusions, related to the classification of the social (welfare) state stages of development, and the establishment of basic principles of social security (such as social solidarity) in the French legal system.

Keywords: social (welfare) state, social security, social solidarity, the French legal system.

Įvadas

XIX amžiuje vykę pokyčiai, susiję su industrinės visuomenės plėtra, mokslinio pozityvizmo įsivyravimu, iki tol dominavusios solidarumo sampratos neigimu, sudarė prielaidų atsirasti moderniai socialinės valstybės (taip pat vadinama „gerovės valstybe“) koncepcijai, ją įtvirtinant nacionaliniame teisiniame reguliavime. Toks požiūris demokratinėse valstybėse taip pat suponavo būtinybę atkurti pasitikėjimą valstybe: patikint jai ir įtvirtinant piliečių socialinės gerovės garantijas, kurių užtikrinimas sprendžiamas ekonominių ir socialinių santykių srityje. Gerovės valstybės elementai istorinėje raidoje kito, todėl šiuolaikinės gerovės valstybės uždavinys Prancūzijos teisės sistemoje yra įtvirtinti

Received: 1/10/2018. Accepted: 20/3/2019

Copyright © 2019 Gabrielė Taminskaitė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

tokį teisinį reguliavimą, kuris atitiktų realius visuomenės poreikius, įgyvendinant konstitucinius teisėtą lūkesčių, socialinio teisingumo, socialinio solidarumo ir kitus socialinės apsaugos principus. Viešųjų paslaugų plėtra, socialinio draudimo raida, darbuotojų kolektyvinių teisių ir laisvių apsauga lėmė, kad Prancūzijos Konstitucijos 1 straipsnyje Prancūzija įvardijama socialine Respublika¹. Šiame straipsnyje analizuojamos socialinės (gerovės) valstybės sampratos įtvirtinimo Prancūzijos teisės sistemoje prielaidos.

Straipsnyje, pasitelkiant istorinį, šaltinių analizės ir sisteminimo metodus, siekiama atskleisti Prancūzijos, kaip socialinės (gerovės) valstybės, vystymosi etapus iki šiuolaikinio gerovės valstybės modelio. Siekiant šio pagrindinio straipsnio tikslo, analizė atliekama vykdant pasirinktus mokslinius uždavinius. Visų pirma, išanalizavus Lietuvos ir užsienio autorių darbus, parinkti teisės terminologijoje vartoti tinkamą lietuvišką prancūziško „l'État-providence“ (angl. *Welfare state*) bei kitomis užsienio kalbomis tą pačią reikšmę turinčio termino atitikmenį ir pateikti jo definiciją. Šiam uždaviniui atlikti taip pat nagrinėjamos teorinės gerovės valstybės koncepcijos. Antra, nagrinėjami retrospektyviai Prancūzijos, kaip gerovės valstybės, esminiai plėtros etapai, išskiriant jiems būdingus bruožus bei kartu atskleidžiant jų susiformavimo prielaidas. Trečia, siekiama nustatyti dabartiniam prancūziškajam gerovės valstybės modeliui būdingus bruožus, priskiriant jį prie atitinkamo teorinio gerovės valstybės modelio. Taip pat keliamas uždavinys išnagrinėti socialinės (gerovės) valstybės įtaką socialinės apsaugos teisėms, garantijoms ir teisiniam reguliavimui Prancūzijoje.

Nors pati gerovės valstybės koncepcija yra plačiai tiriama įvairių socialinių mokslų atstovų, teisiniu moksliniu požiūriu ši sritis vis dar nesulaukia pakankamo dėmesio. Šiuo atžvilgiu ypač svarbūs yra Lietuvos mokslininkų darbai. R. Lazutka didelę dalį savo tyrimų skiria bendriesiems socialinės apsaugos pagrindams², tačiau ypač dažnai tiria tam tikrus socialinės apsaugos elementus, pavyzdžiui, pensijų reformos klausimus³ bei ekonominius socialinės apsaugos rodiklius, kurie turi įtakos gerovės valstybės koncepciją įgyvendinant praktikoje⁴. Gana reikšminga vienai iš socialinės apsaugos sričių (pensijų sistemai) buvo A. Bitino disertacija „Pensijų sistemų modeliai ir valdymo tendencijos Europos Sąjungoje“, taip pat parengta autoriaus monografija „Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas“ ir V. Petrylaitės 2012 metais parengta disertacija „Pamatiniai socialinės apsaugos teisės principai“, kurioje yra analizuojami gerovės valstybės modeliai ir socialinės apsaugos principai. Daug dėmesio socialinės apsaugos bendrajai teorijai, gerovės valstybės koncepcijų ir ypač solidarumo analizei yra skyręs A. Guogis⁶. Tam tikrus socialinės apsaugos teisės konstitucinius aspektus yra nagrinėję konstitucinės teisės šakos atstovai T. Birmontienė, V. Vaičaitis. Socialinių aspektų yra aptinkama T. Birmontienės publikacijose, susijusiose su konstitucinės doktrinos analize⁷, kuriose išsamiai nagrinėjamas

¹ *Constitution de la République française du 4 octobre 1958* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>>.

² LAZUTKA, R. Socialinis teisingumas ir socialinių-ekonominių grupių reprezentavimas skirtingo prestižo studijų programose Lietuvoje. *Acta pedagogica Vilnensia*, 2012, t. 28, p. 9–22.

³ LAZUTKA, R. *Pension reform in Lithuania*. In *Pension reform in the Baltic States*; LAZUTKA, R. Lietuvos socialinio draudimo pensijų dalinio privatizavimo tikslai ir rezultatai. *Ekonomika*, 2008, t. 82.

⁴ LAZUTKA, R.; POVILIŪNAS, A. *In-Work poverty and labour market segmentation: a study of national policies: Lithuania*. 2010.

⁵ BITINAS, A. *Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemos modernizavimas*. Vilnius: MES, 2011.

⁶ GUOGIS, A. Kai kurie socialinio solidarumo praradimo aspektai Vakaruose ir Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 2006, nr. 5.

⁷ BIRMONTIENĖ, T. Žmogaus teisių konstitucinė samprata. Iš *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: MRU, 2007; BIRMONTIENĖ, T. Šiuolaikinės žmogaus teisių konstitucinės doktrinos tendencijos. *Konstitucinė jurisprudencija: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis*, 2007.

žmogaus teisių, iš jų ir socialinių teisių, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje vystymasis. Nuosavybės teisės apsaugos principą socialiniu aspektu yra iš dalies nagrinėjusi ir R. Ruškytė⁸. Solidarumo principą yra analizavusi I. Špokienė⁹.

Vakarų Europos mokslininkai pastaruoju metu pradeda daugiau dėmesio skirti socialinės apsaugos teisės pagrindams, socialinės apsaugos teisės principams, teorinei analizei. Nors pastarosios tradicijos socialinės apsaugos teisės tyrimai vis dar labiau orientuoti į tam tikrų socialinių išmokų analizę (kaip ir Lietuvoje), verta paminėti tokius žymius socialinės apsaugos teisės tyrėjus kaip D. Pieters ar F. Pennings ir P. Schoukens. 1993 metais paskelbtas Danny Pieters leidinys „Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus“¹⁰ leidžia pastebėti, kad teoriniai socialinės apsaugos pagrindai tampa vis reikšmingesni. Kaip teigia šis autorius, bendrųjų socialinės apsaugos pagrindų tyrimas „<...> gali padėti tobulinti socialinės apsaugos teisę kaip savarankišką teisės sritį ir išvystyti ją iki mokslinės disciplinos lygio <...>“. Ši autoriaus mintis puikiai pagrindžia ir šio tyrimo reikšmingumą Lietuvos socialinės apsaugos teisės teorijai ir praktikai. Ne mažiau vertingi P. Schoukens¹¹ darbai, kuriuose autorius ypatingą dėmesį skiria savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos pagrindams ir principams. Socialinės apsaugos kaip viešojo intereso užtikrinimo interpretaciją plačiai savo darbuose kartu su beandrautoriais nagrinėja G. Vonk¹². Autorius nagrinėja teisinius ir administracinius socialinės apsaugos aspektus¹³.

Gerovės valstybės koncepcijos analizei daug dėmesio skiria ir Prancūzijos mokslininkai. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjama konkrečios valstybės socialinių teisių ir garantijų raida, dominuoja būtent prancūzų autorių pozicijos – J. Chevallier,¹⁴ P. Rosanvallon¹⁵, F.-X. Merrien¹⁶ ir kitų, analizavusių Prancūzijos, kaip gerovės valstybės, reikšmingus bruožus ir ypatybes tiek retrospektyviai, tiek būdingus šiuolaikiniam modeliui.

Siekiant įgyvendinti iškeltus tyrimo uždavinius, buvo taikoma ir derinama keletas metodų. Literatūros mokslinės analizės metodu plačiai naudotasi tiriant gerovės valstybės sampratą ir teorinius modelius, identifikuojant jų požymius, atskleidžiant jų turinį. Dokumentų (teisės aktų) mokslinės analizės metodas naudotas aptariant tiesiogiai reglamentuotas socialines asmenų teises ir garantijas bei kitus aspektus. Loginės analizės metodu naudotasi apibendrinant pateikiamas skirtingas pozicijas, gautus šaltinių tyrimų rezultatus, formuluojant išvadas. Atskleidžiant tarptautinių, regioninių ir nacionalinių teisės aktų normų esmę analizuota ir Prancūzijos konstitucinė jurisprudencija. Lyginamuoju metodu naudotasi palyginant skirtingas gerovės valstybės koncepcijas ir turinį.

⁸ RUŠKYTĖ, R. Nuosavybė ir nuosavybės apsauga Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2009, nr. 2 (14).

⁹ ŠPOKIENĖ, I. Solidarumo principo turinys ir vaidmuo sveikatos priežiūros teisinio reguliavimo srityje. *Jurisprudencija*, 2010, nr. 3.

¹⁰ PIETERS, D. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius: Eugrimas, 1998.

¹¹ SCHOUKENS, P. Comparison of the Social Security Law for Self-Employed Persons in the Member-States. In Pieters, D. (Ed.). *Changing Work Patterns and Social Security*. The Hague: Kluwer Law International, 2000; PIETERS, D.; SCHOUKENS, P. Legal Comparison of the Social Security Protection of the Self-Employed in the Member States of the European Community. In *Social Protection of the Self-Employed in the European Union*, 1994.

¹² VONK, G.; KATROUGALOS, G. The Public Interest and the Welfare State: A Legal Approach. In *Social Security as a Public Interest: A Multidisciplinary Inquiry into the Foundations of the Regulatory Welfare State*. Antwerp, 2010.

¹³ VONK, G.; MARSEILLE, B. Country Report on the Netherlands. In *Security: A General Principle of Social Security Law in Europe*. Antwerp, 2010.

¹⁴ CHEVALLIER, J. *L'État post-moderne*. Paris: L.G.D.J., 2014; CHEVALLIER, J. *Le service public*. Paris: PUF, 1987.

¹⁵ ROSANVALLON, P. *La crise de l'Etat-providence*. Paris: POINTS, 1992; ROSANVALLON, P. *L'Etat en France de 1789 a nos jours*. Paris: SEUIL, 1990.

¹⁶ MERRIEN, F.-X. *L'Etat-providence*. Paris: PUF, 2007.

Straipsnį sudaro dvi dalys: pirma dalis skiriama gerovės valstybės teorinių modelių analizei, antroji – gerovės valstybės raidos etapams Prancūzijoje ir socialinės (gerovės) valstybės modelio įtakos socialinės apsaugos teisių garantijoms bei teisiniam reguliavimui Prancūzijoje analizei.

1. Gerovės (socialinės) valstybės samprata ir teoriniai modeliai

1.1. Gerovės valstybės samprata

Dažnai tiek moksliniuose, tiek informaciniuose ar kitų žanrų tekstuose, kalbose, pristatymuose etc., kalbant apie socialinę valstybę, jos sinonimu yra vartojamas gerovės valstybės terminas. Identiška situacija aptinkama ir atvirkštinėje pozicijoje, t. y. kai gerovės valstybės sąvokos atitikmeniu laikoma socialinė valstybė. Daugelio skirtingų mokslo sričių tekstų analizė atskleidžia, kad vieno iš šių terminų vartoseną tam tikrose srityse, pavyzdžiui, politikoje, ekonomikoje, teisėje ir kt., yra paplitusi labiau už kitą. Lietuvos mokslinėje literatūroje, spaudoje, profesinėje kalboje etc. gerovės valstybės terminas yra dažniau vartojamas kalbant ekonomikos srities klausimais. Atvirkščiai, iš Lietuvos teisės autorių (J. Aidukaitė, A. Guogis, J. Žilys) darbų matyti, kad teisės srityje labiau paplitusi socialinės valstybės sąvoka. Dėl to gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad kiekvienas iš šių terminų yra konkrečios srities sąvoka, tačiau kiekvienos sąvokos vartojimas dažnai priklauso nuo individualaus autoriaus pasirinkimo¹⁷. Šiuo atveju svarbu, kad gerovės arba socialinė valstybė gali būti suprantama siaurai ir plačiai. Tai gali būti priežastimi pasirenkant vieno arba kito termino vartojimą, nes siaurąją prasme socialinė arba gerovės valstybė gali būti suprantama ir apibrėžiama vien tik socialinės apsaugos srityje. Tokiu atveju, manytina, kad tinkamiausia lietuviškai būtų vartoti sudurtinį socialinės gerovės valstybės terminą, aiškiai įtvirtinantį, jog turimas omenyje visuomenės gerovės užtikrinimas konkrečiai tik socialinės apsaugos srityje. Plačiai socialinė arba gerovės valstybė suprantama kaip reguliuojanti ne vien tik socialinę apsaugą, bet ir darbo teisę, užimtumo politiką bei, mokslininkų teigimu, ir viešąsias paslaugas¹⁸. Pastarosios, kaip teigiama, yra neatsiejamos nuo socialinės apsaugos¹⁹, todėl ne visada išskiriamos kaip atskiras socialinės arba gerovės valstybės ramstis. Vis dėlto daugelyje darbų socialinės arba kitaip gerovės valstybės samprata, apibrėžiant ją vien tiek per socialinę apsaugą, yra ganėtinai per siaura²⁰. Prancūzijoje visais laikais vyravo tendencija laikytis platesnės socialinės valstybės sampratos, taip dažnai yra daroma ir šiandien.

Prancūzijos mokslo atstovai, pasirinkdami vartotiną terminą, linkę laikytis pozicijos, kad tada, kai kalbama apie socialinę valstybę, galima taip pat kalbėti tiek apie gerovės valstybę, tiek apie britišką *Welfare state*²¹. Paminėtina, kad šie terminai, kad ir kaip būtų keista, nėra apibrėžti tarptautiniu mastu ir nepateikiama konkreti bendra jų definicija. Nors vieni autoriai pripažįsta, kad istoriškai terminai „gerovės valstybė“ (pranc. *l'État-providence*), „socialinė valstybė“ (pranc. *l'État social*) ir *Welfare state* nėra tapatūs, tačiau jie taip pat teigia, jog šiuolaikinė gerovės valstybės (pranc. *l'État-providence*)

¹⁷ BIELIAUSKAITĖ J. Šiuolaikinė socialinės teisinės valstybės samprata. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: MRU, 2011.

¹⁸ *Socialinė ir užimtumo politika: bendrieji principai* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.3.1.html>. *Interviu su Paryžiaus Sorbonos universiteto profesoriumi dr. Christophe Ramaux tema: „Qu'en est-il de l'état social“* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://sorbonneco.hypotheses.org/2450>>.

¹⁹ CHEVALLIER, J. *Le service public* <...>, p. 21–124.

²⁰ Interviu su Paryžiaus Sorbonos universiteto profesoriumi dr. Christophe Ramaux <...>.

²¹ Ten pat.

samprata kyla iš trigubos prigimties²². Tai reiškia, kad ji tarpusavyje jungia tris istorines ir nacionalines koncepcijas: prancūzišką gerovės valstybės (pranc. *l'État-providence*) idėją, vokiškąją socialinės valstybės (vok. *Sozialstaat*) ir britų *Welfare state* sąvokas²³. Todėl iš esmės pasirinkti vartoti bet kurį iš šių terminų būtų tinkama. Šiame straipsnyje, atsižvelgiant į prancūziškąją vartoseną ir platesnę termino sampratą, taip pat laikomasi pozicijos pagrindiniu vartotinu terminu pasirinkti gerovės valstybės (pranc. *l'État-providence*) sąvoką, socialinę valstybę laikant jos sinonimu.

1.2. Gerovės valstybės teoriniai modeliai

Dažniausiai cituojamas leidinys, kalbant apie gerovės valstybę tiek siaurąja, tiek plačiąja prasme, bei pagrindinis tarptautinio atskirų gerovės valstybių palyginimo kriterijus yra Gosta Esping-Andersen „*The Three Worlds of Welfare Capitalism*“²⁴, publikuotas 1990 metais. Šis autorius skiria tris socialinės arba kitaip gerovės valstybės modelius: socialdemokratinį arba socialistinį, liberalųjį ir konservatyvųjį arba korporatyvinį.

Socialdemokratiniam modelyje valstybė prisiima itin plačią atsakomybę už visuomenės gerovę, taikydama universalią socialinę apsaugą, t. y. socialinė apsauga taikoma visiems piliečiams, nereikalaujant jokių kitų sąlygų atitikties. Šiam modeliui būdingas finansavimas bendraisiais mokesčiais, didelės socialinės išmokos, taigi intensyvus pajamų perskirstymas, siekiant kuo labiau sumažinti visuomenėje socialinę atskirtį ir pajamų nelygybę.

Kiti autoriai šį modelį vadina Šiaurės (*Bonoli*) arba Skandinavijos modeliu (*Leibfried*), kuriame įgyvendinamas universalizmo principas, valstybei socialinės apsaugos sistemoje tenka kompensacinė funkcija, o svarbiausia akcentuojama teisė – teisė į darbą²⁵.

Liberaliajame modelyje, kurį kitas autorius, Leibfried, vadina „anglosaksų“ modeliu, valstybės kišimasis yra minimalus, paliekant didžiąją dalį atsakomybės už savo likimą pačiai visuomenei, kuri, pasikliaudama laisvąja rinka, turi pasirūpinti savo gerove. Šiame modelyje socialinės išmokos yra minimalios, greta kiekvieno asmeninio indėlio į savo ir savo šeimos gerovę, kurios tik padeda sušvelninti rizikos ištiktų asmenų padėtį. Kitų autorių, Castles ir Mitchell teigimu, skirtingai nei socialdemokratiniam modelyje, kuriame dominuoja egalitarizmo principas, liberaliojo modelio socialinės apsaugos sistemoje šio principo priemonių nėra²⁶.

Gosta Esping-Andersen išskiriamame trečiajame, konservatyviajame modelyje, kurį Leibfried vadina Bismarko modeliu, valstybės įsikišimas, siekiant visuomenės gerovės, yra dalinis, t. y. valstybei ir patiems individams tarsi pasidalijant atsakomybę. Šiame modelyje ypač reikšmingas yra šeimos vaidmuo ir socialinis draudimas, dėl to pajamų perskirstymas nėra itin didelis. Valstybė, siekdama padėti, įsikiša tada, kai šeimoje individai nebeišgali patys susitvarkyti su iškilusiomis socialinėmis rizikomis, gerovės susikūrimo ir išsaugojimo sunkumais, jai tenka kompensacinė funkcija, o, Leibfried teigimu, šiame modelyje valstybei gali tekti netgi darbdavio vaidmuo. O autoriai Castles ir Mitchell pažymi, kad šio modelio socialinėje apsaugoje nėra daug egalitarizmo principo priemonių.

Nepaisant suformuotų trijų teorinių modelių, tam tikroms valstybėms dažniausiai yra būdingi mišrūs gerovės valstybės tipai, turintys daugmaž vienam ar kitam modeliui būdingų bruožų, dėl kurių

²² Žr. MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 12–19.

²³ Ten pat.

²⁴ ESPING-ANDERSEN, G. *Les trois mondes de l'Etat-providence: essai sur le capitalisme moderne*. Paris: PUF, 2007.

²⁵ Social and Cultural Planning Office. *Unequal Welfare States: distributive consequences of population ageing in six European countries*. The Hague: SCP – publications, 2004, p. 22.

²⁶ Ten pat.

galima šias valstybes teoriškai priskirti vienai iš trijų kategorijų. Tačiau taip pat, remiantis šio autoriaus skirstymu ir minėta istorine prancūziškąja *l'État-providence* idėja bei vokiškąja *Sozialstaat* ir britiškąja *Welfare state* sąvokomis, galima suformuluoti teorinį bendrinį gerovės valstybės apibrėžimą, nesvarbu, apie kokį konkretų modelį yra kalbama. Šios trys sąvokos apibūdina skirtingose valstybėse kilusias gerovės valstybių koncepcijas.

Prancūziškasis *l'État-providence* terminas, vartojamas ir šiuo metu apibrėžiant gerovės valstybę, istoriškai išreiškia idėją, kad visuomenėje, kai profesiniu pagrindu susikūrusios organizacijos ar tokios bendruomenės kaip šeima, nebepali įgyvendinti jiems tekusios solidarumo funkcijos, valstybė privalo įsiterpti, nepaisant to, kad iškyla „natūralaus solidarumo“²⁷ sumažėjimo rizika²⁸.

Istoriškai vokiškoji *Sozialstaat* apibrėžia gerovės arba kitaip socialinės valstybės koncepciją, kuri Vokietijoje buvo pateikta 1850 metais teisininko, sociologo ir ekonomisto Lorenz von Stein ir įkvėpė Otto von Bismarck (toliau – Bismarkas), siekusio socialinės taikos valstybėje, įtvirtintą, socialiniu draudimu grįstą modelį bei tebegalioja iki šių dienų²⁹. Pagal šią koncepciją, valstybė turi socialinę pareigą, kurią Bismarkas realizavo įtvirtindamas valstybėje socialinio draudimo sistemą, apimančią daug įstatymų, reglamentuojančių privalomojo socialinio draudimo santykius. Taigi vokiškoji gerovės valstybė istoriškai yra tokia valstybė, kuri prisiima atsakomybę už dirbančiųjų likimą ir mainais už tai tikisi iš jų absoliutaus lojalumo solidarumo išraiška³⁰. Gimus šiai koncepcijai, tuometis siekis Vokietijoje išsaugoti socialinę taiką – rasti socialinį kompromisą tarp darbuotojų ir darbdavių, lėmė įstatymo, nustatančio privalomą darbdavių indėlį finansuojant socialinio draudimo sistemą, priėmimą, socialinio draudimo kasų valdymo patikėjimą bendrai darbuotojų atstovams bei darbdaviams ir įpareigojimą jiems bendradarbiauti per savo atstovus³¹.

Esminis šių dviejų koncepcijų skirtumas tas, kad, priešingai nei prancūziškoji gerovės valstybės koncepcija, kuri savo kilmės pradžioje neigė bet kokių tarpininkų tarp visuomenės ir valstybės atsiradimą, vokiškasis gerovės valstybės modelis nuo pat pradžių įtvirtino teisėtus ir pakankamai stiprius tarpininkus (profesines sąjungas, darbuotojų asociacijas etc.) ir reikšmingų įgaliojimų valstybei suteikimą.

Trečioji, anglosaksų *Welfare state* koncepcija, įvardyta arkivyskupo William Temple, atsirado tik Antrojo pasaulinio karo metu³². XIX amžiaus pradžioje „socialinio draudimo visiems“ idėja, kaip demokratijos ir socialinės taikos stiprinimo priemonė, pradėjo vis labiau stiprėti tarptautiniu mastu. Tai atspindima ir 1941 metais pasirašytos Atlanto Chartijos penktame straipsnyje, kuriame teigiama, kad tarptautinis bendradarbiavimas yra būtinas, siekiant visiems geriausių darbo sąlygų užtikrinimo, ekonomikos augimo ir socialinės apsaugos³³. Po karo *Welfare state* greit tapo kalboje vartotinu terminu, iš pradžių apibūdinančiu naują britų universalią socialinę politiką, apimančią nemokamą mokslą, paramą būstui, senatvės pensiją etc.³⁴. Kaip teigia mokslininkai, britiškoji *Welfare state* yra demokratinė

²⁷ Nereglamentuotas solidarumas tarp šeimos narių, įvairių, profesiniais ar kitais pagrindais sukurtų, organizacijų, bendruomenių narių.

²⁸ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 12–13.

²⁹ BOLLMANN, Ralph. *Der Mann, der den Sozialstaat erfand*, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.faz.net/aktuell/finanzen/basiswissen/lorenz-von-stein-der-mann-der-den-sozialstaat-erfand-12656320.html>>.

³⁰ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 13–15. Šis privalomas solidarumas iš pradžių nebuvo universalus, tačiau buvo grįstas profesiniu statusu. Institucijos, kurios vykdė įmokų ir išmokų persikirstymą, taip pat buvo skirstomos pagal profesijas, pvz., geležinkeliečių kasos ir pan.

³¹ Ten pat, p. 15.

³² LURBE, P. *William Temple et les origines théologiques du Welfare State*. Le Royaume-uni: culture et identités, 2010, p. 173–184.

³³ *The Atlantic Charter*. Declaration of Principles issued by the President of the United States and the Prime Minister of the United Kingdom. Art. 5.

³⁴ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 16–17.

protekcjonistinė gerovės valstybė, garantuojanti minimalias socialines teises, ir kurios pagrindas yra nebe darbuotojų ir darbdavių susitarimai, o viešųjų paslaugų teikimas³⁵.

Taigi *Welfare state* koncepcija, skirtingai nei prancūziškoji *l'État-providence* ir vokiškoji *Sozialstaat*, kurios pagal savo prigimtį vienokiu ar kitokiu būdu krypsta į gilius socialinius klausimus, nepasižymi plačiai valstybės vykdoma socialine politika.

Po Antrojo pasaulinio karo pradėjo kurtis šiuolaikinės gerovės valstybės, turinčios kelių skirtingų pirminių modelių bruožus, dėl to, F.-X Merrien teigimu, jos tam tikra prasme gali būti laikomos Beveridžo „vaikais“ su Bismarko palikimu³⁶. Vis dėlto svarbiais laikytini gerovės valstybių tikslai – vertybės, o ne vien pasirinkti būdai ir priemonės, kuriais valstybės jų siekia. M. Lefebre ir P. Pestieau bendra pozicija teigia, kad kiekviena šiuolaikinė gerovės valstybė turi penkis tikslus: kovoja su skurdu, siekia užtikrinti lygiateisiškumą, sumažinti nedarbo lygį bei aukštos sveikatos apsaugos ir švietimo kokybės³⁷.

C. Ramaux skiria keturis gerovės valstybės ramsčius, t. y. socialinė apsauga, viešosios paslaugos, darbo teisė ir ekonominė politika (fiskalinė, pinigine, pramoninė, komercinė ir kt.), kurie skirti veiklai ir užimtumui palaikyti³⁸. Pasak autoriaus, tai yra pagrindinės sritys, kuriose gerovės valstybė veikia savo pasirinktais būdais, siekdama visuotinės visuomenės gerovės. V. Smalskio teigimu, gerovės valstybės esmė sudaro darbo užimtumo ir socialinės rūpybos politika, pensijų politika ir šeimos politika³⁹. G. Esping-Andersen požiūriu, gerovės valstybė reiškia valstybės įsipareigojimą užtikrinti ne mažesnę nei minimalią socialinę gerovę piliečiams, atsižvelgiant į valstybės, rinkos bei šeimos santykį su socialine apsauga⁴⁰. Šiame kontekste taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šiuolaikinių gerovės valstybių savitumas yra ne tai, kad jos teikia apsaugą socialiai neapsaugotiems asmenims, ir net ne vien tai, kad valstybė perima atsakomybę užtikrinti visuomenės narių tam tikrą apsaugą iš kitų anksčiau už tai atsakingais buvusių, tokių darinių, pvz., šeimos. Objektas, kuriam gerovės valstybėje suteikiama apsauga, yra ne pavienis išskirtinis individas ar jų grupė, bet konkrečios socialinės teisės, kurias turi kiekvienas visuomenės narys ir kurios yra užtikrintos teisiniu reglamentavimu. Visuomenėse, kuriose trūksta socialinių teisių, piliečiai išlieka priklausomi nuo kitų individų asmeninio solidarumo formų (labdaros, pašalpos etc.). Gerovės valstybėje individui pakanka pakliūti į tam tikrą riziką (liga, invalidumas, nedarbas ar kt.), kad įgytų teisę į išmoką ar pašalpą ir ją gautų. Taigi todėl šiandien beveik visose Vakarų Europos šalyse piliečiai turi daugiau ar mažiau išvystytą pensijų, ligos ar nedarbo socialinį draudimą. Teisė į numatytą išmoką ar pašalpą gali būti įgyjama arba dėl sumokėtų socialinių įmokų, arba grindžiant turimu piliečio statusu, arba netgi pagal esamus realius poreikius. Itin dažnai, kaip pagal jau minėtose skirtingų autorių pozicijose išskiriamuose gerovės valstybėms keliamuose tiksluose, asmenys gali gauti papildomą apgyvendinimo, išsilavinimo ar specialių poreikių tenkinimo pagalbą. Šios teisės ir jų apimtis priklauso nuo kiekvienos valstybės vykdomos individualios socialinės politikos.

Taigi šiuolaikinė gerovės arba kitaip socialinė valstybė suprantama kaip valstybė, kurios teisės aktuose įtvirtintos socialinės teisės, tiek numatančios galimybę visuomenės nariui, pakliuvusiam į tam tikrą riziką, įgyti teisę į numatytą išmoką, pašalpą ar kitos formos pagalbą ir ją gauti, tiek suponuojančios pareigą valstybei per jos institucijas ir teikiamas viešąsias paslaugas užtikrinti asmenims atitinkamą gyvenimo lygį, leidžiantį būti visaverčiais socialinio gyvenimo dalyviais ir garantuojantį asmens orumą.

³⁵ Ten pat, p. 17.

³⁶ Ten pat, p. 19.

³⁷ LEFEBRE, M.; PESTIEAU, P. *L'État-providence en Europe. Performance et dumping social*. Paris: Editions Rue d'Ulm, 2012. p. 9.

³⁸ *Interviu su Paryžiaus Sorbonos universiteto profesoriumi dr. Christophe Ramaux <...>*.

³⁹ SMALSKYS, V. „Gerovės valstybės“ ir socialinės viešosios politikos krypčių teoriniai aspektai. *Viešojo politika ir administravimas*, 2005, nr. 11, p. 86.

⁴⁰ ESPING-ANDERSEN, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990, p. 20.

2. Socialinės (gerovės) valstybės modelio raida ir įtaka socialinės apsaugos teisių garantijoms bei teisiniam reguliavimui

2.1. Ikirevoliucinis valstybės protekcionizmas ir pirminė

Prancūzijos gerovės valstybės koncepcija

Monarchijos laikotarpiu iki Didžiosios Revoliucijos⁴¹ (toliau – Revoliucija) Prancūzija yra laikoma „l'État-gendarme“⁴² valstybe⁴³. Tada valstybei, kaip ir porevoliuciniu metu, taip pat buvo būdinga įsiterpti į privačią visuomenės gyvenimo sritį, tačiau dažnai viršijant savo veikimo ribas bei vykdamas itin protekcionistinę politiką, lemiančią tam tikrų socialinių sluoksnių priklausomumą bei jų veikimo laisvės suvaržymus, ar koncentruojantis tik į atskiras visuomenės dalis⁴⁴. Dėl to net ir laikotarpiais iki 1789-ųjų įžvelgiant Prancūzijos sistemoje tam tikrų gerovės valstybei būdingų bruožų, jos pradžia skaičiuojama tik po Revoliucijos.

Valstybė visada dalyvavo Prancūzijos socialiniame gyvenime. Nuo absoliutizmo laikotarpio ji prisiimdavo plačias ir įvairias pareigas – ne tik kylančias iš pačios valstybės, kaip politikos subjekto, prigimties, bet ir socialines, kultūrinės ir ekonominės (pvz., pradėta vystyti kolbertizmo (pranc. *Le Colbertisme*) doktrina)⁴⁵. Įžvelgiant į socialinę sritį plačiau nei tik iš valstybės veikimo šioje srityje pozicijos, matyti, kad dar ankstesniais laikotarpiais iki Revoliucijos buvo įvairių ne tik valstybinės pagalbos visuomenei formų. Jas teikė skirtingos bendruomenės, kurioms galėjo priklausyti kiekvienas individas. Tai reiškia, kad pagalbos teikimas galėjo būti grindžiamas įvairiais ryšiais – priklausymu tai pačiai šeimai, miestelio, religinei ar kt. bendruomenei. Pavyzdžiui, XVI amžiaus viduryje Paryžiuje Prancūzijos karaliaus François I-ojo įkurta ir šalies prekybininkų bei miesto valdytojų išlaikoma ir administruojama prieglauda „*Le Grand Bureau des Pauvres*“⁴⁶ turėjo pasirūpinti visais miesto vargšais. Ši vargstančiųjų globos institucija prisidėjo prie jų gyvenimo sąlygų pagerinimo ir elgetavimo Paryžiuje lygio sumažėjimo. Šiuo atveju sistema veikė taip, kad, viena vertus, teisę į pagalbą asmenys įgydavo dėl priklausymo miesto bendruomenei. Kita vertus, ryšio su miestu ir (ar) valstybe pagrindu tam tikriems asmenims kildavo teisinė pareiga vienokiu ar kitokiu būdu prisidėti prie pagalbos vargšams teikimo. Taigi čia galimi įžvelgti asmeniniu solidarumu grįsti santykiai tuo laikotarpiu egzistavo ir profesiniais pagrindais, pavyzdžiui, amatininkų bendruomenėse pagalbos, esant poreikiui, vieni kitiems teikimas⁴⁷. Tačiau šis, kaip ir daugelis kitų pagalbos teikimo atvejų, nebuvo reglamentuoti ir rėmėsi savanoriškumu, tarpusavio susitarimu. Vis dėlto kai kurios teisės ir atitinkamas garantijas tam tikroms profesinėms kategorijoms ikirevoliuciniu laikotarpiu buvo reglamentuotos. Vieną tokių atvejų iliustruoja karaliaus

⁴¹ Prancūzijos istorijos laikotarpis, apimantis 1789–1794 metus ir žymintis absoliutinės monarchijos pasibaigimą – politinės santvarkos pasikeitimą, pereinant nuo senojo režimo (pranc. *Ancien régime*), apibūdinančio pusiau feodalinę luominę santvarką, prie modernios luomais negrįstos visuomenės.

⁴² Tai valstybės modelis, kuriame valstybei pareigos apibrėžiamos per tris sritis: armiją (krašto apsauga), policiją (valstybės vidaus tvarka), teisingumą (teisminė sistema).

⁴³ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 3–10.

⁴⁴ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 10.

⁴⁵ XVII amžiuje suformuota doktrina ekonominiu ir politiniu lygmeniu. Pavadinta jos kūrėjo Prancūzijos karaliaus Louis XIV finansų valdytojo Jean-Baptiste Colbert vardu. Jis susistemino ir pritaikė šią doktriną XVII a. pabaigos Prancūzijoje. Pagrindinė kolbertizmo doktrinos idėja yra ta, kad valstybės įtaka ir galia – tiesiogiai proporcinga jos turimiems brangiųjų metalų ištekliams. Todėl pagrindinis valstybės tikslas – įgyti šiuos išteklius, pasitelkiant vadovaujančią ir protekcionistinę politiką, kontroliuojant visą šalies ekonominę veiklą, tarptautinius prekybos ryšius.

⁴⁶ *Viešosios pagalbos ir Paryžiaus ligoninių archyvai* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://archives.aphp.fr/grand-bureau-des-pauvres-1544-1791/>>.

⁴⁷ LAMIOT, D.; LANCRY, P.-J. *La Protection sociale. Les enjeux de la solidarité*. Paris: Nathan, 1989, p. 23.

Henrio IV 1604 metų gegužės 16 dienos įsakas, skirtas dirbančių nepilnamečių apsaugai, numatant jiems teisę į nemokamą gydymą ir medikamentus nelaimės darbe atveju⁴⁸. Teisiškai tuomet apsauga buvo garantuojama ir kai kurioms kitoms asmenų grupėms. Tokių profesijų kaip jūreiviai atstovams garantijos buvo suteikiamos ir tolydžio plečiamos (iš pradžių nustatant pinigines išmokas neįgalumo atvejais, teisę į nemokamą gydymą, paskui įtvirtinant teisę į paramą šeimos nariams etc.)⁴⁹, grindžiant jų profesinės veiklos reikšmingumu valstybei⁵⁰. Valstybė garantavo pagalbą visuomenės nariams ir kitose srityse, pavyzdžiui, švietimo srityje. Tačiau parama buvo teikiama vien tik tam ir tik tokia apimtimi, kiek reikalinga išsiugdyti sau pakankamai kvalifikuotos darbo jėgos, reikalingos patenkinti pramonės poreikius⁵¹. Žvelgiant sisteminiu požiūriu, absoliutizmo laikotarpiu valstybės įvairių sričių politiką galima laikyti pakankamai suderinta, pagal tuometinius jos prioritetus – kolbertizmas ekonomikoje lėmė valstybės pagalbą atitinkama apimtimi ir socialinėje, švietimo ir kitose srityse.

Taigi ikirevoliucinė pagalbos visuomenei sistema išsiskyrė keliais bruožais. Visų pirma, teikimo būdų įvairiapusiškumu – tam tikrais atvejais garantuojama valstybės, tačiau teikiama labiau teisiškai neregamentuotais, pačių bendruomenių ar tarpusavio susitarimo, asmeninių ryšių pagrindais. Antra, valstybės nustatyta pagalba visuomenei buvo universali – skiriama visiems visuomenės nariams, patenkantiems į atitinkamo teisės akto taikymo sritį, neatsižvelgiant į jų socialinę padėtį. Trečia, valstybės reglamentuojama pagalba atitinkamiems visuomenės sluoksniams, tam tikriems profesijų atstovams buvo priemonė užtikrinti valstybės politinę galią – monarchijos interesus.

Gerovės valstybės gimimas žymi *l'État-gendarme* valstybės pabaigą⁵². Gerovės valstybei Prancūzijoje porevoliuciniu laikotarpiu tenka svarbus vaidmuo socialiniame ir ekonominiame gyvenime, pasireiškiantis socialiniais imperatyvais. Vis dėlto dešimtmetis po prasidėjusios Revoliucijos pasižymi pertraukos nuo aktyvaus valstybės kišimosi į privačią visuomenės gyvenimo sritį laikotarpiu, kuriuo nebuvo jokių sąlygų kurtis tokiai gerovės valstybei, kaip ji suprantama šiandien, nes kartu su Revoliucija, keičiančia valstybės santvarką, atėjo „laisvės“ triumfas: naikinamos korporacijos, darbuotojų sąjungos etc. Dėl šios priežasties prancūziškojo *l'État-providence* termino išradėjai, socialiniai reformatoriai ir Antrosios Prancūzijos imperijos opozicijos nariai, kurių simboline figūra laikytinas Émile Olivier, gerovės valstybę suprato toli gražu ne teigiama prasme, ją šis terminas įgijo vėliau, o itin kritiškai ir negatyviai. Jų akimis, tai buvo „išsigimęs Didžiosios Revoliucijos palikuonis“⁵³. Kartu su Revoliucija įsigalėjusi išsilaisvinimo ir individualizmo idėja buvo pastatyta opozicijon tarpusavio ryšiams, vienų kitiems pagalbai ir solidarumui kurti. Viską pertvarkomoje Prancūzijoje buvo siekiama formuoti be jokių tarpininkų ir užkirsti kelią kiekvienai grupei, galinčiai atsirasti santykiuose tarp individų ir centrinės valdžios, susiformuoti⁵⁴. Todėl 1791 m. kovo 2 d. Prancūzijos steigiamoji asamblėja priėmė dekretą, panaikinantį visas tos pačios profesijos atstovus vienijančias organizacijas, vardan asmeninės veiklos

⁴⁸ ROBERT, G. La protection sociale et médicale sous l'Ancien Régime. In *Histoire des sciences médicales*. Paris: EMP, 1981, t. XV, nr. 3, p. 252.

⁴⁹ DUBARRY, J.-J.; PENY, J.-J.; HERVIER, J.-F. *Colbert, père de la Sécurité sociale de la Marine* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.biusante.parisdescartes.fr/sflhm/hsm/HSMx1979x013x001/HSMx1979x013x001x0039.pdf>>.

⁵⁰ LAMBIOT, D.; LANCRY P.-J. *La Protection sociale* <...>, p. 23; ROBERT, G. *La protection sociale* <...>, p. 251–256.

⁵¹ *De l'État-gendarme à l'État-providence* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.letudiant.fr/boite-a-docs/document/de-l-Etat-gendarme-a-l-Etat-providence-2557.html>>.

⁵² MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 3.

⁵³ Ten pat, p. 12.

⁵⁴ LAMBIOT, D.; LANCRY, P.-J. *La Protection sociale* <...>, p. 25.

laisvės⁵⁵. Nuo to momento kiekvienas įgijo teisę pats verstis individualia veikla, prekyba, derybomis ir laisvai veikti kiekvienoje profesinėje srityje, pagal savo pasirinkimą. Siekiant nuoseklumo, kelyje visa ko išlaisvinimo link, tais pačiais metais buvo uždraustos visokios tiek darbuotojų, tiek darbdavių sąjungos profesiniu pagrindu⁵⁶. Šis revoliucinis įstatymas iš pradžių atrodė priimtinas, nes nutraukė korporatyvinius senajam režimui (pranc. *Ancien Régime*) būdingus piktnaudžiavimus: turtingųjų apsaugą, trukdančią darbuotojų ir kompanijų profesinei plėtrai⁵⁷. Tačiau devynioliktame amžiuje šis perversmingas poveikis tapo kliuviniu kurti profesines sąjungas. Būtent dėl šios priežasties draudimas buvo panaikintas Trečiosios Respublikos⁵⁸ (pranc. *La Troisième République*) metu 1884 m. kovo 21 d., pripažįstant asociacijų laisvę⁵⁹. Greta šių pertvarkų vykstančių pokyčių matoma ir Prancūzijos darbo rinkoje, kuriai padarė įtaką pramonės revoliucija. Pokyčiai buvo tokie intensyvūs, kad pačioje pradžioje nebuvo jokių sąlygų kurti kokių nors solidarumu grįstų santykių⁶⁰ ir kokybinis pokytis visais lygmenimis įvyko tik pačioje XIX amžiaus pabaigoje⁶¹. Valstybėje iki tol tiesioginė parama buvo pateisinama tik dviem atvejais. Pirma – viešosios tvarkos užtikrinimu, antra – privačios iniciatyvos trūkumu⁶². Todėl, nepaisant įvairių siūlymų ir bandymų, XIX amžiaus Prancūzija, skirtingai nei, pavyzdžiui, Bismarko Vokietija⁶³, nepradėjo vykdyti jokių svarbių socialinės apsaugos reformų. Tradicinio solidarumo sunaikinimas, valstybės įsikišimo vengimas ir pramonės revoliucija padarė XIX amžiaus pradžios Prancūziją valstybe, kurioje dažniausiai visokios pagalbos teikimas buvo sutapatinamas su individualia labdara⁶⁴. Tačiau tokia situacija ilgai trukti negalėjo dėl kelių priežasčių.

Visų pirma, daugelis įvairių mokslo sričių (politikos, ekonomikos, sociologijos ir, žinoma, teisės) atstovų pažymi, kad gerovės valstybių atsiradimas ir raida paaiškinami objektyviomis istoriškai susiklosčiusiomis aplinkybėmis⁶⁵. Gerovės valstybės kūrimasis neabejotinai yra reakcija į objektyvius visuomenės poreikius. Pasak autorių⁶⁶, industrializacija, technologijų plėtra ir urbanizacija tam tikra prasme turi destruktivų poveikį, pasireiškiantį socialinėje visuomenės srityje. Yra sunaikinami iki pramoninės visuomenės egzistavę pagalbos būdai, grįsti šeima, bažnyčia ir kitomis nedidelėmis bendruomenėmis. Tada visuomenė natūraliai yra priverčiama išrasti šių, išnykusių ar nebegalinčių tinkamai atlikti savo vaidmenį, grupių funkcijų ekvivalentus (viešąsias sveikatos priežiūros paslaugas, socialinę apsaugą ar pan.). Pirminėms bendruomenėms, t. y. šeimai, klanui, kaimo bendruomenei etc., nebesugebant visais atvejais užtikrinti pagalbą savo nariams, pasireiškus tam tikros rizikos atvejui – skurdui, vyresnio amžiaus žmonių pragyvenimo sunkumams, nesaugumui ligos ar nedarbo atveju,

⁵⁵ *Le décret d'Allarde du 2 mars 1791* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?sessionid=B856AF57AD67FAFCED9FBA65609A1E5F.tplglfr39s_1?cidTexte=LEGITEXT000006071106&dateTexte=20090916>.

⁵⁶ *Loi le Chapelier du 14 juin 1791* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vie-publique.fr/documents-vp/loiChapelier.pdf>>.

⁵⁷ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 12.

⁵⁸ Laikotarpis, trukęs nuo 1870 metų, kai žlugo Antrąji Prancūzijos imperija, iki 1940 metų, kada Prancūzija pralaimėjo nacistinei Vokietijai ir neilgai trukus prasidėjo Ketvirtosios Prancūzijos respublikos laikotarpis.

⁵⁹ *Loi du 21 mars 1884 relative à la création des syndicats professionnels* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mjp.univ-perp.fr/france/1884syndicats.htm>>.

⁶⁰ LAMIOT, D.; LANCRY, P.-J. *La Protection sociale* <...>, p. 25.

⁶¹ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 10.

⁶² Ten pat.

⁶³ *De Bismarck à Beveridge: la sécurité sociale pour tous* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ilo.org/global/publications/world-of-work-magazine/articles/ilo-in-history/WCMS_120184/lang--fr/index.htm>.

⁶⁴ LAMIOT, D.; LANCRY, P.-J. *La Protection sociale* <...>, p. 25.

⁶⁵ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 5–9.

⁶⁶ EWALD, F. *L'État-providence*. Paris: Le Seuil, 1986; MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>.

etc., taip pat religinėms bendruomenėms neišgalinti užimti šios protekcionistinės pozicijos, visa visuomenė, kaip bendruomenė, tolydžio įpareigojama prisiimti atsakomybę už tuos jos narius, kurie negali pasirūpinti savimi⁶⁷. Dėl to atsiranda valstybės institucijų kišimasis į visuomenės gyvenimą. Taigi, pirmiausia, gerovės valstybės sukūrimas – tai reakcija į pirminio solidarumo (grįsto savanoriškumu, susitarimu tarp mažesnių bendruomenių, kaip šeima ir pan., narių) veiksmingumo krizes ir į aktyvią visuomenių sekuliarizaciją. Vis dėlto aiškinti gerovės valstybės atsiradimą, grindžiant jį tik solidarumu ir altruizmu, būtų šiek tiek ribota. Todėl, kaip teigia François-Xavier Merrien, pateikdamas istorinį konceptualų požiūrį į gerovės valstybę, neįmanoma jos kūrimsi skirtingose valstybėse, skirtingų jos įsiterpimo į visuomenės gyvenimą formų ir laipsnių atskaitos tašku laikyti skirtingais laikmečiais visuomenėse atsiradusių problemų⁶⁸. Socialinė politika į socialines problemas reaguoja mažiau nei į buvusias politikos kryptis, pasireiškiančias instituciniu palikimu⁶⁹. Tuo galima pagrįsti ir gerovės valstybės susikūrimą porevoliucinėje Prancūzijoje. Visuomenė siekė atkurti socialinę taiką valstybėje po monarchijų laikotarpių, kovų su feodalizmu ir bažnyčios įsigalėjimo⁷⁰.

Taigi gerovės valstybės susikūrimo Prancūzijoje priežastimi laikytinas ne tiek pirminio solidarumo mažesnėse bendruomenėse išnykimas, dėl to kyla poreikis, kad kas nors prisiimtų atsakomybę už visuomenės narių gerovę rizikos atveju, kiek natūralus atsakas į buvusią santvarką, siekiant sukurti opozicinį jai valstybės modelį, kuriame būtų patenkinti anksčiau ignoruoti visuomenės poreikiai.

Antra, pagal J. Chevallier poziciją, nepaisant asmenims suteiktų laisvių ir tikėjimo „natūralios tvarkos“ nauda, valstybės dalyvavimas visuomenės socialiniame, kultūriniame ir ekonominiame gyvenime XIX amžiaus Prancūzijoje nedingo, o tik buvo ne taip aiškiai matomas⁷¹. Nepaisant tuometės visų sričių išlaisvinimo bangos Prancūzijoje, valstybė išliko suvokiama, visų pirma, kaip globojanti, nors ir nutolusi nuo visuomenės gyvenimo, institucija, kuriai pavesta koordinuoti socialinį „žaidimą“⁷². O neilgai trukus dėl įvairių, t. y. ekonominių (industrializacija ir pan.), politinių (respublikinė valstybės valdymo forma, socialinio teisingumo idėjos vystymasis etc.), socialinių (didėjantis skurdas ir naujų poreikių atsiradimas) pokyčių spaudimo, valstybė buvo priversta vėl priartėti prie visuomenės ir daug aktyviau įsitraukti į jos socialinį gyvenimą⁷³. Pasikeitus minėtoms aplinkybėms, pakito ir neišvengiamo valstybės dalyvavimo visuomenės gyvenime formos bei laipsniai, o tai lėmė perėjimą nuo „*L'État-gendarme*“ prie gerovės valstybės⁷⁴.

Trečia, gerovės valstybės kūrimąsi Prancūzijoje, teigtina, lėmė kitų sparčiai besivystančių Vakarų valstybių įtaka. Situacijai Prancūzijoje turėjo įtakos tuo metu inovatyvi gretimoje valstybėje besivystanti Bismarko socialinio draudimo sistema⁷⁵.

Taigi, atslūgus porevoliucinei absoliutaus išsilaisvinimo karštinei ir pradėdant jausti radikalaus individualizmo bei priklausymo visokioms sąjungoms, organizacijoms etc. visiško neigimo rezultatus,

⁶⁷ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 3–11.

⁶⁸ Ten pat, p. 3–10.

⁶⁹ HECLO, H. *Modern Social Politics in Britain and Sweden*. London: ECPR Press, 2010.

⁷⁰ MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 3–10

⁷¹ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 10.

⁷² MERRIEN, F.-X. *L'État-providence* <...>, p. 3–10.

⁷³ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 10.

⁷⁴ Ten pat.

⁷⁵ Buvo priimti trys socialinio draudimo įstatymai – ligos (1883), nelaimingų atsitikimų darbe (1884) ir senatvės (1889). Jie padėjo pagrindą šiuolaikinėms socialinio draudimo sistemoms. Bismarko įtvirtinto modelio novatoriškumas pasireiškė dviem aspektais. Visų pirma, socialinio draudimo privalomumu. Antra, socialinio draudimo įmokų proporcingumu asmens gaunamo atlyginimo dydžiui ir tuo, kad jų mokėjimo pareiga buvo padalyta tiek draudžiamajam, tiek jo darbdaviui.

XIX amžiaus pabaigoje Prancūzijoje prasidėjo pirmieji žingsniai kuriant šiuolaikinę prancūziškąją gerovės valstybę.

2.2. Šiuolaikinės gerovės valstybės Prancūzijoje koncepcija

Nepaisant gerovės valstybei būdingų charakteristikų laikotarpiu iki Didžiosios Revoliucijos, kaip jau minėta, jos tikrosios koncepcijos pradžia laikytini ne ankstesni nei 1789 metai, kai buvo priimta Žmogaus ir piliečių teisių deklaracija, vėliau tapusi nacionalinės konstitucijos dalimi. Vis dėlto šiuolaikinės gerovės valstybės, kaip ji suprantama dabar, pradžia galima laikyti dar vėlyvesnį laikotarpį – XIX a. antrą pusę. Atslūgus laisvės visų nuo visko ir visur karštinei prasidėjo kitas žingsnis link šiuolaikinės gerovės valstybės sukūrimo.

XX amžiaus pradžioje užgimė nauji debatai administracinėje jurisprudencijoje ir doktrinoje dėl viešųjų paslaugų koncepcijos⁷⁶. Pagrindinis klausimas buvo pasikeitusi valstybės pozicija ir vaidmuo socialiniame gyvenime: teisininkų rūpestis buvo pritaikyti teisinės kategorijas šiems valstybėje vykstantiems pasikeitimams⁷⁷. Tai reiškia, kad valstybė, kuri turėjo vis plačiau ir aktyviau įsitraukti į visuomenės socialinių santykių sritį, privalėjo rasti tam tinkamus bei teisėtus būdus ir priemones. Todėl, pasibaigus intensyvių perversmų laikotarpiui, atsirado svarbi šiuolaikinės gerovės valstybės kategorija – viešosios paslaugos. Jos tapo tuometiniam kontekstui pritaikytu principu, bendrai paaiškinančiu ir atitinkančiu vykstančio valstybės pertvarkymo tikslą⁷⁸. Greta to buvo vėl atrandamas iš ankstesnių laikotarpių, tačiau kitokiais mastais taikytas, solidarumas. Jis tapo vis aktyvesnio valstybės įsitraukimo į socialinių santykių sritį pateisinimu. Reali to išraiška atrandama per tobulėjančią „socialinę teisę“, kuri buvo pateikiama kaip praktinis solidarumo taikymas⁷⁹. Solidarumo, kaip esminio Prancūzijos principo, pagrindą sudaro trys vertybės, įtvirtintos šalies devize: laisvė, lygybė, brolybė (pranc. *Liberté, Égalité, Fraternité*)⁸⁰. Šis devizas, grindžiamas Apšvietos (pranc. *lumières*) amžiaus filosofija ir 1789 metų žmogaus ir piliečio teisių deklaracija. Laisvė, apimanti daugelį sričių, pvz., saviraiškos, tikėjimo, žodžio laisvė, etc., ir lygybė, pasireiškianti per teisinę prizmę, taikant visiems piliečiams ir kitiems asmenims vienodas teises ir pareigas, – per daug klausimų nekeliančios ir iš esmės aiškios vertybės. Trečioji devize įtvirtinta vertybė – brolybė, lingvistiškai apibrėžiama kaip solidarumu grįstas ryšys, turintis vienyti visus žmonijos, kaip bendruomenės, narius. Taip pat brolybe laikoma ir šio ryšio – solidarumo jausmas⁸¹. Brolybe apibrėžiamas ir ryšys, kuris egzistuoja tarp žmonių, priklausančių tai pačiai organizacijai, veikiančiai pagal tapačius principus ir vardan tų pačių tikslų⁸². Apžvelgus kitose valstybėse, nei tik Prancūzijoje, pateikiamus brolybės apibrėžimus, galima pastebėti, kad greta kalbos skirtumų lemiamos brolybės termino reikšmių įvairovės, vis dėlto definicijose visada viena iš reikšmių siejama su Prancūzijos Respublikos devizu – „laisvė, lygybė, brolybė“⁸³. Šioje brolybės definicijoje, nepaisant nedidelių skirtumų, iš esmės nekeičiančių jos termino reikšmės, visada yra tie patys pagrindiniai principai: bendrumas, savitarpio pagalba tam tikros asmenų grupės viduje⁸⁴. Pagal

⁷⁶ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 9.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ CHEVALLIER J. *Le service public* <...>, p. 12.

⁸⁰ *Constitution de la République française du 4 octobre 1958* <...>. Art. 2.

⁸¹ *LaRousse* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/fraternite%C3%A9/35113>>.

⁸² Ten pat.

⁸³ *Oxford living dictionaries* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/fraternity>>.

⁸⁴ Ten pat.

M. Borgetto, brolybė Prancūzijos devize yra ne kas kitas kaip solidarumas⁸⁵. Jo teigimu, solidarumas yra teisinė kategorija, padedanti įgyvendinti brolybę praktiškai. Prancūzijos socialinės apsaugos kodekse taip pat įtvirtinta, kad visa šalies socialinė apsauga remiasi nacionalinio solidarumo principu⁸⁶. Pagal Prancūzijos Konstitucinės tarybos praktiką, brolybės principas susideda iš dviejų esminių dalių. Viena apima viską, kas susiję su solidarumo reikalavimu, atsiradusiu paskelbus Konstitucijos 1 straipsnį, pagal kurį, Prancūzija yra socialinė respublika, o kita reiškia toleranciją visuomenėje, pagarbą vieni kitiems ir kovą su atskirtimi⁸⁷.

Taigi, pagal vyraujančią poziciją, brolybė išreiškia visuomenės solidarumo idėją, kuri pagal teisinį reguliavimą ir jurisprudenciją, yra ne kas kitas, kaip socialinės, arba kitaip gerovės, valstybės pagrindas, todėl galima išvada, jog Prancūzijos, kaip socialinės valstybės, prigimtis įtvirtinta tiek Konstitucijoje, tiek šalies devize, atspindinčiame pačias svarbiausias ir nekintančias vertybes.

Nuo XX amžiaus pradžios prasidėjo gana spartus gerovės valstybės vystymasis, pasireiškiantis aktyviu, teises bei garantijas suteikiančių ir užtikrinančių įstatymų priėmimu. Socialinės teisės srityje šią pradžią žymi įstatymas, sukūręs pirmąją tarpprofesinę pensijų sistemą, kuria naudojosi tokių profesijų, kaip ūkininkai, žemdirbiai etc., atstovai⁸⁸. Paskui buvo reguliavimas, įtvirtinantis pirmąją visiško ir privalomojo socialinio draudimo (draudimas ligos, motinystės, invalidumo, senatvės ir mirties atveju) sistemą pramonės ir komercijos darbuotojams⁸⁹. Neilgai trukus garantijos šių profesijų atstovams buvo dar išplėtos, įstatymu sukuriant pirmąją išmokų už šeimos išlaidas („antroji alga“ šeimai) mokėjimo sistemą, finansuojamą darbdavių įmokomis⁹⁰. Tai buvo pirmasis žingsnis šiuo metu Prancūzijoje plačiai taikomoms ir ją, kaip gerovės valstybę, šią dieną charakterizuojančiomis, šeimos išmokoms. Po jo buvo siūlymas garantuoti visiems piliečiams pagalbą, užtikrinančią minimalų pragyvenimo lygį visais atvejais, kai jie negali to pasiekti iš darbo gaunamų pajamų dėka⁹¹. Laikantis chronologinės sekos, šiuo momentu svarbu išėiti už nacionalinių ribų ir paminėti ne tik Prancūzijos, bet ir daugelio kitų valstybių, socialinės apsaugos istorijai svarbų teisės aktą, t. y. 1935 metų rugpjūčio 14 dieną Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo priimtas įstatymas, kuris pirmą kartą teisiškai įtvirtino socialinės apsaugos terminą⁹². Šis žingsnis neaplenkė ir Prancūzijos – 1945 metais buvo pateiktas socialinės apsaugos „planas“ valstybei, su oficialiu jo, kaip socialinės apsaugos sistemos, pavadinimu⁹³. Tai galima laikyti nauju dideliu postūmiu link tobulesnės ir į šiuolaikinių modelių panašesnės gerovės valstybės Prancūzijoje. Nuo tada valstybėje buvo įtvirtinta socialinės apsaugos sistema, grindžiama Bismarko modeliu (santykiai pradedami grįsti socialine partneryste, finansavimo pareiga tenka tiek darbuotojams, tiek darbdaviams),

⁸⁵ BORGETTO, M. *La notion de fraternité en droit public français. Le passé, le présent et l'avenir de la solidarité*. Paris: L.G.D.J., 1993, p. 17–339.

⁸⁶ *Code de la sécurité sociale*. Version en vigueur au 22 mars 2018 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073189&dateTexte=>>. Art. 1.

⁸⁷ *La fraternité dans le droit constitutionnel français* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/la-fraternite-dans-le-droit-constitutionnel-francais>>.

⁸⁸ Loi sur les retraites ouvrières et paysannes. *Journal officiel de la République française*, 6 avril 1910.

⁸⁹ *Loi du 5 avril 1928 sur les assurances sociales*. Paris: Archives nationales, 2011; *Loi du 30 avril 1930* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000523281&dateTexte=>>.

⁹⁰ *Loi du 11 mars 1932 modifiant les titres III et V du code du travail et l'article 2101 du code civil*. Paris: Archives nationales, 1932.

⁹¹ Le programme du Conseil National de la Résistance du le 15 mars 1944. CRHA, 2015.

⁹² PETIT, F. *Droit de la protection sociale*. Paris: Gualino, 2014, p. 56.

⁹³ JABBARI, É. *Pierre Laroque et les origines de la Sécurité sociale*. Paris: CNAF, 2014, p. 11–22.

taip pat galutinai pripažįstama papildomo draudimo (pranc. *des mutuelles*)⁹⁴ reikšmė⁹⁵. Tada taip pat buvo sukurta bendra socialinės apsaugos sistema (nepaneigianti iki tol galiojusių specialių socialinio draudimo formų), kurios tikslas buvo sujungti visus finansavimo šaltinius į vieną. Tai reiškia, kad joje dalyvavo tiek privatus, tiek viešojo sektoriaus darbuotojai, ūkininkai, savarankiškai dirbantys ir visi kiti, profesine veikla užsiimantys asmenys.

1789 metais priimta Žmogaus ir piliečių teisių deklaracija tapo Prancūzijos Konstitucijos dalimi, sudarančia jos preambulę⁹⁶. Taip IV Respublikos Konstitucijoje 1945 m. buvo įtvirtinta visuotinė teisė į sveikatos, motinystės apsaugą, poilsį ir laisvalaikį, taip pat teigiant, jog kiekvienas žmogus, kuris praranda galimybę dirbti, turi teisę gauti pagalbą, reikalingą pragyvenimui, iš bendruomenės.

Taigi iki Antrojo pasaulinio karo Prancūzijoje kuriama gerovės valstybė, įtvirtinant naujas viešąsias paslaugas, didinant asmenų teises, socialines garantijas, būdus joms užtikrinti etc., po 1945 m. priimto socialinės apsaugos sistemos „plano“ pradėjo nuoseklų atitinkamos teisinės bazės⁹⁷ formavimą, kuris sukūrė būdus ir priemones, garantuojančius socialines teises, pripažįstamas iki šių dienų, ir padedančius siekti anksčiau įvardytų esminių gerovės valstybės tikslų. Vis dėlto šį laikotarpį taip pat žymi keli svarbesni momentai. Vienas iš jų, kada įvyko gerovės valstybės modeliui formuoti reikšmingi pasikeitimai, laikytinas bendrosios socialinės apsaugos pertvarkymas 1967 metais⁹⁸. Ši reforma, tuometinės socialinių reikalų ministerijos pozicija, užtikrino trijų skirtingų rizikų (sveikatos, senatvės, šeimos) finansinį atskyrimą⁹⁹. Instituciniu požiūriu šis finansinis atskyrimas nulėmė trijų nacionalinių fondų¹⁰⁰ sukūrimą, dėl to buvo pasiektas tobulesnis sistemos veikimas. Po šios reformos buvo daug įstatymų ir potvarkių, išplečiančių asmenų, turinčių teisę į atitinkamą pagalbą, ratą, įtvirtinančių papildomas garantijas etc.

Antrasis, kuriantis prancūziškajam gerovės valstybės modeliui, svarbus momentas po nacionalinės socialinės apsaugos sistemos sukūrimo 1945 metais buvo V Respublikos Konstitucijos koregavimas¹⁰¹.

⁹⁴ Šiuo metu Prancūzijoje taip pat galioja draudimas, papildantis privalomąjį valstybinį socialinį draudimą. Jis, ištikus atitinkamai rizikai, garantuoja, kad bus padengtos visos patirtos išlaidos, gautos reikalingos kompensacijos, išmokos etc. Šiuo draudimu reikalaujama, kad papildomai draustųsi tam tikros asmenų kategorijos, pvz., studentai, jaunesni nei 28 metų amžiaus.

⁹⁵ *Ordonnance n° 45-2456 du 19 octobre 1945 portant statut de la mutualité. Version initiale & Version consolidée au 22 mars 2018; Ordonnance n° 45-2259 du 4 octobre 1945 portant organisation de la sécurité sociale.*

⁹⁶ *Constitution de la République française du 27 octobre 1946* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/preambule-de-la-constitution-du-27-octobre-1946>>.

⁹⁷ 1947 kovo 14 d. priimti ir 1961 m. gruodžio 8 d. koreguoti tarpšakiniai kolektyviniai susitarimai sukūrė papildomas pensijų sistemas (AGIRC, ARRCO) tiek darbuotojams, tiek valstybės tarnautojams. 1948 m. sausio 17 d. priimtas įstatymas įtvirtino tris specifines senatvės draudimo rūšis atskiroms profesinėms kategorijoms: amatininkams, pramonės ir komercijos darbuotojams, laisvųjų profesijų atstovams. 1952 m. liepos 10 d. įstatymu buvo įtvirtintas privalomas papildomas senatvės draudimas ūkininkams. Šios profesinės srities atstovams socialinė apsauga toliau buvo tobulinama ir 1961 m. sausio 21 d. priimtu įstatymu buvo įtvirtintas privalomas savarankiškas ligos, motinystės ir invalidumo socialinis draudimas. 1966 m. liepos 12 d. įstatymas įtvirtino savarankišką ligos ir motinystės socialinį draudimą savarankiškai dirbantiems (ne ūkininkams) asmenims. 1966 m. gruodžio 22 d. įstatymu įtvirtintas privalomas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas ūkininkams.

⁹⁸ *Ordonnance n° 67-706 du 21 août 1967 relative à l'organisation administrative et financière de la Sécurité sociale. Version initiale & Version consolidée au 22 mars 2018.*

⁹⁹ KOCHER-MARBOEUF, E. *Le Patricien et le Général. Jean-Marcel Jeanneney et Charles de Gaulle 1958–1969. Volume II*. Vincennes: Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l'histoire économique et financière de la France, 2003, p. 835–868.

¹⁰⁰ Nacionalinis darbuotojų sveikatos draudimo fondas (pranc. *CNAMTS*), Nacionalinis darbuotojų senatvės draudimo fondas (pranc. *CNAVTS*), Nacionalinis šeimos išmokų fondas (pranc. *CNAF*). Finansinis visų padalinių valdymas patikėtas centrinei socialinės apsaugos agentūrai (pranc. *ACOSS*).

¹⁰¹ *Loi constitutionnelle no 96-138 du 22 février 1996 instituant les lois de financement de la sécurité sociale.*

Jis buvo skirtas naujai įstatymų kategorijai – įstatymams, reglamentuojantiems socialinės apsaugos finansavimą, sukurti. Reforma pasireiškė, *inter alia*, tuo, kad buvo iš dalies pakeistas Konstitucijos 34 straipsnis, papildant jį pastraipa, apibrėžiančia socialinės apsaugos finansavimo įstatymų paskirtį, kuri iš esmės yra socialinių ir sveikatos apsaugos išlaidų kontroliavimas. Šios reformos tikslas buvo suteikti Prancūzijos parlamentui įgaliojimus socialinių finansų srityje, kad būtų panaikintas skirtumas, pasireiškiantis jo prerogatyva valstybinių finansų srityje ir visiškos įtakos socialiniams finansams, kurie ir šią dieną nesudaro bendrojo valstybės biudžeto, neturėjimu¹⁰².

Taigi, pagal Prancūzijos teisinį reguliavimą, matyti, kad etape nuo XIX a. pabaigos iki 7–8 XX a. dešimtmečio buvo laipsniškai einama link socialinio draudimo dominavimo, kurio kulminaciniu momentu galima laikyti atitinkamo socialinės apsaugos modelio sukūrimą 1945 metais. 1946 m. Prancūzijos Respublikos Konstitucijos Preambulės 11 dalyje (taip pat 1958 metų Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 2 dalyje) numatyta, kad kiekvienas asmuo, kuris dėl savo amžiaus, fizinės ar psichinės būklės, ekonominės padėties negali dirbti, turi teisę gauti orias pragyvenimo priemones¹⁰³. 1999 m. liepos 23 d. Prancūzijos Konstitucinė Taryba (toliau – Konstitucinė Taryba) sprendė, kad tai yra principas, laikytinas konstitucine vertybe¹⁰⁴. 1997 m. gruodžio 18 d. Konstitucinė Taryba sprendimu konstatavo, kad socialinės apsaugos išmokos gali būti įvairių formų: bendrosios ir specifinės, tiesioginės ir netiesioginės, kurias administruoja, įskaitant ir finansinę socialinę apsaugą šeimai, valstybė ir kolektyviniai subjektai¹⁰⁵. Prancūzijos socialinio draudimo principai įtvirtinti 1945 m. spalio 4 d. Socialinės apsaugos sistemos organizavimo įstatyme¹⁰⁶, kurio 1 straipsnyje nustatyta, kad socialinė apsauga skirta darbuotojui ir jo šeimai garantuoti apsaugą nuo bet kokių rizikų, kurios sumažina ar panaikina galimybę užsidirbti, padengti motinystės išlaidas ir išlaidas šeimai, kurią jis išlaiko. Prancūzijos socialinės apsaugos kodekso L 111-1 straipsnyje nustatyta, kad socialinė apsauga remiasi solidarumo principu ir taikoma darbuotojams ir jų šeimoms socialinės rizikos atveju¹⁰⁷.

Reikšmingas vaidmuo Prancūzijos socialinėje sistemoje tenka šeimos išmokoms. Taip pat reikia pažymėti, kad vienas iš pagrindinių akcentų per visą nacionalinės socialinės sistemos vystymosi laikotarpį iki šių dienų teko pensijų sričiai ir sveikatos apsaugai. Taigi, dėl to šiandieninė Prancūzijos socialinio draudimo sistema gali būti skirstoma į keturis lygmenis. Visų pirma socialinę apsaugą sudaro bazinis lygmuo, pasireiškiantis socialiniu draudimu trijų rizikos grupių atveju. Pirmą rizikų grupę sudaro ligos, motinystės, neįgalumo ir mirties atvejai. Antra rizikų grupė susijusi su profesine veikla – joje socialinis draudimas taikomas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų atveju. Trečias rizikų atvejis tenka senatvės socialiniam draudimui, o ketvirtasis – šeimai. Atkreiptinas dėmesys, kad toks socialinės apsaugos modelis yra sudarytas iš įvairių socialinio draudimo režimų, pagal draudžiamųjų profesinę veiklą. Pagrindiniai šio skirstymo principai lemia keturis socialinio draudimo režimus.

Pirma, bendrasis režimas. Juo draudžiama dauguma darbuotojų, visi studentai ir tam tikrų socialinių išmokų gavėjai. Antra, specialieji režimai. Jais draudžiami tie darbuotojai, kurie nepatenka į bendrojo socialinio draudimo režimo taikymo sritį, t. y. valstybės tarnautojai, geležinkelių darbuotojai, energijos tinklų darbuotojai etc. Trečia, socialinio draudimo režimas skirtas asmenims, nepatenkantiems nei į

¹⁰² BOUVIER, M.; ESCLASSAN, M.-Ch.; LASSALE J.-P. *Finances publiques*. Paris: LGDJ, 2017.

¹⁰³ Constitution de la République française du 27 octobre 1946 <...>.

¹⁰⁴ *Décision n° 99-416 DC du 23 juillet 1999* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1999/99416DC.htm>>.

¹⁰⁵ *Décision n° 97-393 DC du 18 décembre 1997* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1997/97393DC.htm>>.

¹⁰⁶ *Ordonnance du 4 octobre 1945 par l'Organisation de la Sécurité Sociale* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.cnav.fr/Pages/texte.aspx?Nom=ORD_4510_04101945>.

¹⁰⁷ *Code de la sécurité sociale* <...>.

dirbančių pagal darbo sutartį asmenų, nei į ūkininkų ratą. Šis režimas taikomas išskirtinai amatininkams, prekybininkams ar pramonininkams bei laisvųjų profesijų atstovams, draudžiant juos senatvės ir ligų socialiniu draudimu. Ketvirta, žemės ūkio atstovams skirtas režimas. Šiuo atveju socialinė apsauga užtikrinama savarankiškai ūkininkaujantiems asmenims arba žemės ūkyje dirbantiems samdiniams. Ši sistema yra atskirta nuo kitų socialinės apsaugos režimų, nes ji nepriklauso nuo Socialinės apsaugos ministerijos (*Le ministère des Affaires sociales*), bet už ją atsakinga yra Žemės ūkio ministerija (*Le ministère de l'Agriculture*).

Visi šie iš esmės visavertį socialinį draudimą suteikiantys režimai gali būti papildyti kitu draudimu. Kai kurie iš papildomų socialinių draudimų yra netgi privalomi tam tikroms asmenų grupėms, pvz., papildomas privataus sektoriaus darbuotojų draudimas senatvės pensijai gauti, arba fakultatyvūs, pvz., papildomas sveikatos draudimas, kuris itin populiarus jaunimo (studentų) tarpe. Vis dėlto Prancūzijos, kaip gerovės valstybės, modelis sudarytas ne vien tik iš socialinio draudimo sistemos. Solidarumu besiremianti sistema pagalbą garantuoja ir kitais atvejais. Todėl pagalba grindžiama ir kitomis, nei tik socialinis draudimas, priemonėmis. Apskritai galima išskirti socialinės apsaugos veikimą šešiose srityse, t. y. išskirti šešias rizikų grupes, kurių atveju yra garantuojama pagalba. Pirmą grupę sudaro rizikos, susijusios su sveikata: ligos, neįgalumo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų atvejai. Antra, šeima: įvairių rūšių šeimos išmokos, *inter alia*, išmokos daugiavaikėms šeimoms, pagalba vaikų priežiūrai, motinystės išmokos, dienpinigiai „mamadienių“ metu etc., dažnai nepriklausančios nuo asmenų darbinį pajamų ar finansinės padėties, bei iš dalies finansuojamos ne socialinio draudimo pagrindu. Po Antrojo pasaulinio karo Prancūzijoje pradėta demografinį augimą turėjusi skatinti politika, nepaisant jau kurį laiką pasiektų tikslų, toliau išliko viena iš svarbiausių prancūziškojo gerovės valstybės modelio sričių¹⁰⁸. Trečią grupę sudaro išmokos, skirtos būsto nuomos ar išlaikymo kaštams padengti, jos skaičiuojamos pagal šeimos pajamas (pajamų dydį, turintį užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį šeimai), todėl iš esmės galėtų būti siejamos su šeimos politikos sritimi. Ketvirta socialinių rizikų grupė yra susijusi su senatve: minimali senatvės pensija visiems pensinio amžiaus sulaukusiems asmenims, tam tikrų kategorijų darbuotojų senatvės pensija, papildoma senatvės pensija etc. Penkta, pagalba darbingo amžiaus asmenims, susijusi su profesine veikla, t. y. nedarbo išmokos, perkvalifikavimas, kvalifikacijos kėlimas etc. Šešta, pagalba skurdo ir socialinės atskirties atveju: socialinės išmokos nepasiturintiems asmenims.

Prancūzijos šiuolaikinę gerovės valstybę galima priskirti konservatyviam teoriniam gerovės valstybės modeliui (pagal G. Esping-Andersen klasifikaciją), nes prancūziškasis modelis yra grindžiamas pamatiniu solidarumo principu, iš esmės remiasi privalomojo socialinio draudimo sistema, pasižymi išvystyta šeimos politika ir kompleksine pensijų sistema bei atsakomybės už asmenų likimą pasidali-jimu tarp valstybės ir jų pačių.

Išvados

1. Socialinė valstybė – oficialiai nei nacionaliniu, nei tarptautiniu mastu neapibrėžtas terminas, kurio sinonimu šiuolaikiniame kontekste galima laikyti gerovės valstybės sąvoką. Ji gali būti suprantama siaurai (apibrėžiant ją vien tik per socialinę apsaugą) ir plačiai (greta socialinės apsaugos įtraukiant viešąsias paslaugas, darbo teisę ir ekonominę politiką). Siūloma vartoti „gerovės valstybės“ lietuvišką atitikmenį prancūziškam „l'État-providence“ (angl. *Welfare state*). Šiuolaikinę

¹⁰⁸ *Sécurité sociale. Le portail du service public de la Sécurité sociale* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <[173](http://www.securite-sociale.fr/-La-politique-familiale-en-France->.</p>
</div>
<div data-bbox=)

gerovės valstybę galima suprasti kaip valstybę, kurios teisės aktuose įtvirtintos socialinės teisės, tiek numatančios galimybę visuomenės nariui, pakliuvusiam į tam tikrą riziką, įgyti teisę į numatytą išmoką, pašalpą ar kitos formos pagalbą ir ją gauti, tiek suponuojančios pareigą valstybei per jos institucijas ir teikiamas viešąsias paslaugas užtikrinti asmenims atitinkamą gyvenimo lygį, leidžiantį būti visaverčiais socialinio gyvenimo dalyviais ir garantuojantį asmens orumą. Gerovės valstybė apima šias valstybės teisinio reguliavimo sritis – pakankamo gyvenimo lygį piliečiams per socialinę apsaugą užtikrinimą, darbo rinką, aprūpinimą būstu, švietimą, visuomenės saugumą, pajamų tolygumą, regionų plėtrą, aprūpinimą būstu bei sveikatos apsaugą.

2. Skiriami šie teoriniai gerovės valstybės modeliai: socialdemokratinis (skandinaviškasis) modelis, liberalusis (anglosaksų) modelis ir konservatyvusis (Bismarko) modelis.
3. Prancūzijos, kaip gerovės valstybės, vystymąsi globaliu mastu galima teoriškai skirstyti į tris etapus: ikirevoliucinį (iki 1789 m.), porevoliucinį ankstyvąjį (nėra jokio valstybės kišimosi, 1789–1945 m.), porevoliucinį vėlyvąjį (kai valstybė vėl pradeda atlikti aktyvų vaidmenį visuomenės socialiniuose santykiuose, 1945–1967 m. ir nuo 1996 m.), Prancūzijos šiuolaikinio gerovės valstybės modelio. Šiuolaikinis nuo 1945 metų pradėtas kurti prancūziškasis socialinės valstybės modelis grindžiamas solidarumo principu. Remiantis solidarumu yra finansuojama socialinės apsaugos sistema, apimanti kolektyvines socialinės apsaugos priemones (šeimos, sveikatos, senatvės ir profesinėje srityse) ir leidžiančias asmenims susidoroti su socialinių rizikų sukeltomis finansinėmis pasekmėmis, lemiančiomis išteklių sumažėjimą arba išlaidų padidėjimą, bei padedančias sukurti ir išlaikyti asmenims tinkamas ir orumą garantuojančias gyvenimo sąlygas.
4. Prancūziškasis gerovės valstybės modelis priskiriamas prie korporatyvinio modelio, kurio pagrindiniai bruožai yra: dominuojanti socialinio draudimo sistema; diferencijuotos socialinės išmokos finansuojamos socialinio draudimo įmokomis; reikšmingas valstybės vaidmuo socialinėje apsaugoje atliekant kompensacinę funkciją nustatytais rizikos atvejais – ligos, motinystės, senatvės etc., tačiau nepaneigiantis asmeninės individų atsakomybės už savo likimą.
5. Išnagrinėjus socialinės (gerovės) valstybės įtaką socialinės apsaugos teisių garantijoms bei teisiniui reguliavimui Prancūzijoje, daroma išvada, kad gerovės valstybės raida Prancūzijoje sudarė prielaidų atsirasti šiuolaikiniam socialiniam solidarumui ir socialiniam teisingumui.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

1. *Constitution de la République française du 4 octobre 1958* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>>.
2. *Constitution de la République française du 27 octobre 1946* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/preambule-de-la-constitution-du-27-octobre-1946>>.
3. *Code de la sécurité sociale*. Version en vigueur au 22 mars 2018 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073189&dateTexte=>>>.
4. *The Atlantic Charter*. Declaration of Principles issued by the President of the United States and the Prime Minister of the United Kingdom [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_16912.htm>.
5. Loi sur les retraites ouvrières et paysannes. *Journal officiel de la République française*, 6 avril 1910.
6. *Loi du 5 avril 1928 sur les assurances sociales*. Paris: Archives nationales, 2011.
7. Loi du 30 avril 1930 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000523281&dateTexte=>>>.

8. *Le décret d'Allarde du 2 mars 1791* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=B856AF57AD67FAFCED9FBA65609A1E5F.tplgfr39s_1?cidTexte=LEGITEXT000006071106&dateTexte=20090916>.
9. *Loi „le Chapelier“ du 14 juin 1791* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vie-publique.fr/documents-vp/loiChapelier.pdf>>.
10. *Loi du 21 mars 1884 relative à la création des syndicats professionnels* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mjp.univ-perp.fr/france/1884syndicats.htm>>.
11. *De Bismarck à Beveridge: la sécurité sociale pour tous* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ilo.org/global/publications/world-of-work-magazine/articles/ilo-in-history/WCMS_120184/lang--fr/index.htm>.
12. *Loi du 11 mars 1932 modifiant les titres III et V du code du travail et l'article 2101 du code civil*. Paris: Archives nationales, 1932.
13. *Ordonnance n° 45-2456 du 19 octobre 1945 portant statut de la mutualité*. Version initiale & Version consolidée au 22 mars 2018.
14. *Ordonnance n° 45-2259 du 4 octobre 1945 portant organisation de la sécurité sociale*.
15. *Ordonnance n° 67-706 du 21 août 1967 relative à l'organisation administrative et financière de la Sécurité sociale*. Version initiale & Version consolidée au 22 mars 2018.
16. *Loi constitutionnelle no 96-138 du 22 février 1996 instituant les lois de financement de la sécurité sociale*.

Specialioji literatūra

17. BIELIAUSKAITĖ, Jolanta. *Šiuolaikinė socialinės teisinės valstybės samprata*. Daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: MRU, 2011.
18. BIRMONTIENĖ, T. Žmogaus teisių konstitucinė samprata. Iš *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: MRU 2007.
19. BIRMONTIENĖ, T. Šiuolaikinės žmogaus teisių konstitucinės doktrinos tendencijos. Iš *Konstitucinė jurisprudencija: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis*, 2007.
20. BITINAS, A. *Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas*. Vilnius: MES, 2011.
21. BORGETTO, M. *La notion de fraternité en droit public français. Le passé, le présent et l'avenir de la solidarité*. Paris: L.G.D.J., 1993.
22. BOUVIER, M.; ESCLASSAN, M.-Ch.; LASSALE, J.-P. *Finances publiques*. Paris: LGDJ, 2017.
23. CHEVALLIER, J. *L'État post-moderne*. Paris: L.G.D.J., 2014.
24. CHEVALLIER, J. *Le service public*. Paris: PUF, 1987.
25. DUBARRY, J.-J.; PENY, J.-J.; HERVIER, J.-F. *Colbert, père de la Sécurité sociale de la Marine* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.biusante.parisdescartes.fr/sfhm/hsm/HSMx1979x013x001/HSMx1979x013x001x0039.pdf>>.
26. DUGUIT, L. *Les transformations du droit public*. Paris: MDD, 1999.
27. ESPING-ANDERSEN, G. *Les trois mondes de l'Etat-providence: essai sur le capitalisme moderne*. Paris: PUF, 2007. <https://doi.org/10.3917/puf.espin.2007.01>
28. ESPING – ANDERSEN, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990.
29. EWALD, F. *L'État-providence*. Paris: Le Seuil, 1986.
30. GUOGIS, A. Kai kurie socialinio solidarumo praradimo aspektai Vakaruose ir Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 2006, nr. 5.
31. HECLO, H. *Modern Social Politics in Britain and Sweden*. London: ECPR Press, 2010.
32. JABBARI, É. *Pierre Laroque et les origines de la Sécurité sociale*. Paris: CNAF, 2014.
33. KESSLER, F. *Droit de la protection sociale*. Paris: Dalloz, 2017.
34. KOCHER-MARBOEUF, E. Le Patricien et le Général. *Jean-Marcel Jeanneney et Charles de Gaulle 1958–1969*. Volume II. Vincennes: Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l'histoire économique et financière de la France, 2003.

35. LAMIOT, D.; LANCYRY, P.-J. *La Protection sociale. Les enjeux de la solidarité*. Paris: Nathan, 1989.
36. LAZUTKA, R. Socialinis teisingumas ir socialinių-ekonominių grupių reprezentavimas skirtingo prestižo studijų programose Lietuvoje. *Acta pedagogica Vilnensia*, 2012, t. 28.
37. LAZUTKA, R.; POVILIŪNAS, A. *In-Work poverty and labour market segmentation: a study of national policies: Lithuania*. Vilnius: 2010.
38. LEFEBRE, M.; PESTIEAU, P. *L'État-providence en Europe. Performance et dumping social*. Paris: Editions Rue d'Ulm, 2012.
39. LURBE, P. *William Temple et les origines théologiques du Welfare State*. Le Royaume-uni: culture et identités, 2010.
40. MERRIEN, F.-X. *L'État-providence*. Paris: PUF, 2007.
41. PETIT, F. *Droit de la protection sociale*. Paris: Gualino, 2014.
42. PIETERS, D. *Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus*. Vilnius: Eugrimas, 1998.
43. ROBERT, G. La protection sociale et médicale sous l'Ancien Régime. In *Histoire des sciences médicales*. Paris: EMP, 1981. Tome XV, Nr. 3.
44. RUŠKYTĖ, R. Nuosavybė ir nuosavybės apsauga Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2009, nr. 2 (14).
45. SCHOUKENS, P. Comparison of the Social Security Law for Self-Employed Persons in the Member-States. In Pieters, D. (Ed.). *Changing Work Patterns and Social Security*. The Hague: Kluwer Law International, 2000.
46. SCHOUKENS, P.; PIETERS, D. Legal Comparison of the Social Security Protection of the Self-Employed in the Member States of the European Community. In *Social Protection of the Self-Employed in the European Union*, 1994.
47. SMALSKYS, V. „Gerovės valstybės“ ir socialinės viešosios politikos kryptų teoriniai aspektai. *Viešojoji politika ir administravimas*, 2005, nr. 11, p. 86.
48. ŠPOKIENĖ, I. Solidarumo principo turinys ir vaidmuo sveikatos priežiūros teisinio reguliavimo srityje. *Jurisprudencija*, 2010, nr. 3.
49. VONK, G.; KATROUGALOS, G. The Public Interest and the Welfare State: A Legal Approach. In *Social Security as a Public Interest: A Multidisciplinary Inquiry into the Foundations of the Regulatory Welfare State*. Antwerp, 2010.

Praktinė medžiaga

50. *Décision n° 99-416 DC du 23 juillet 1999* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1999/99416DC.htm>>.
51. *Décision n° 97-393 DC du 18 décembre 1997* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1997/97393DC.htm>>.
52. *Le programme du Conseil National de la Résistance du le 15 mars 1944*. CRHA, 2015

Kiti šaltiniai

53. *La fraternité dans le droit constitutionnel français* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/la-fraternite-dans-le-droit-constitutionnel-francais>>.
54. *De l'État-gendarme à l'État-providence* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.letudiant.fr/boite-a-docs/document/de-l-etat-gendarme-a-l-etat-providence-2557.html>>.
55. BOLLMANN, R. *Der Mann, der den Sozialstaat erfand*, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.faz.net/aktuell/finanzen/basiswissen/lorenz-von-stein-der-mann-der-den-sozialstaat-erfand-12656320.html>>.
56. *Interviu su Paryžiaus Sorbonos universiteto profesoriumi dr. Christophe Ramaux, tema: „Qu'en est-il de l'état social“* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://sorbonneco.hypotheses.org/2450>>.
57. Sécurité sociale. *Le portail du service public de la Sécurité sociale* [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.securite-sociale.fr/-La-politique-familiale-en-France->>>.
58. *Oxford living dictionaries* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/fraternity>>.
59. *LaRousse* [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/fraternite/C3%A9/35113>>.

The Evolution of Social (Welfare) State Model and its Influence on the Guarantees of the Social Security and the Legal Regulation of France

Gabrielė Taminskaitė

S u m m a r y

The main social invention of the 20th century (notwithstanding certain features appearing in earlier periods), the Welfare or, in other words, social state, is marked in metamorphosis history. The changes, related to the rise of industrial society, the imposition of scientific positivism, the denial of the traditional concept of solidarity, which took place in the 19th century created the assumptions to recognize the state in the only aspect – as a force tool which needs to be overcome. Such an attitude in democratic states implied the need to restore confidence in the state: by assuring citizens of the welfare and complementing the concept of democracy with new aspects, including the solution of economic and social issues. The development of public services, the disbursement of social security, the protection of employees' collective rights and freedoms gave the state the form which, in accordance with Article 1 of the Constitution of France, is called the Social Republic, and which sometimes is called the Welfare State.

A social state is an officially, either nationally or internationally, indefinable term, whose synonym in the contemporary context could be considered the concept of the Welfare State. It could be understood in the narrow sense (defining it solely through the social security) and in the broad sense (in addition to social security including public services, labour law and economic policy). Nevertheless, the contemporary welfare state is a state, whose social rights enshrined in legal acts guarantee the right to a payment, allowance or other form of assistance based on solidarity, to every member of society who has been at a certain risk.

This article reveals the stages of development of France as a Welfare State up to its contemporary model which shall be regarded as a good example of the western model of contemporary welfare state. On a global scale this development theoretically could be divided into three stages: pre-revolutionary, early post-revolutionary (the absence of any state intervention), late post-revolutionary (when the state plays an active role in social relations of the society again). However, the beginning of such a model of the Welfare State of France, as it is understood these days, shall be considered only after the Revolution. This period is marked by three significant dates: 1945, 1967 and 1996, when the essential features of the contemporary French model of the Welfare State were formed.

Solidarity is the foundation of the contemporary French model of a social state, launched since 1945. On this basis, a social security system is being funded, forming a whole range of collective measures (in the fields of family, health, retirement and professional occupation), enabling individuals to cope with financial consequences of social risks, leading to a reduction in resources or an increase in costs.